

organització tant dels aspectes tècnics com dels de secretaria, així també per l'excel·lent poder de convocatòria que van tenir unes jornades d'història local, que es mostren com una eina útil i rica per refer la nostra història més propera i per establir valuosos llaços d'unió amb la història general; llaços que ens permeten reflexionar, discutir i comparar.

**Jaume Clarà i Arisa
Dolors Marín i Silvestre**

Congrés de Centres d'Estudi

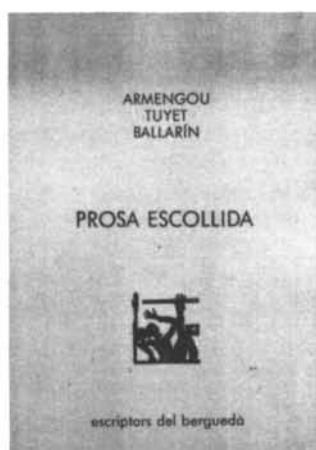
Els dies 19 i 20 d'abril, a Lleida, a la seu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, se celebrarà el I Congrés de Centres d'Estudis de Parla Catalana.

Les entitats convocants són: la Institució Valenciana d'Estudis i Investigacions, l'Institut Cultural «Juan Gil Albert», l'Institut d'Estudis Balearics, l'Institut d'Estudis Eivissencs, l'Institut d'Estudis Gironins, l'Institut d'Estudis Ilerdencs, l'Institut d'Estudis Vallencs, l'Institut Menorquí d'Estudis, la Societat Arqueològica Lul·liana i el Centre d'Estudis Socials d'Osona. S'han estructurat les sessions en quatre ponències: «Objectius i funcions dels centres d'estudis de parla catalana» (a càrrec de J. Picó); «Centres d'estudi: marc jurídic i marc administratiu» (a càrrec de J.M. Quintana); «Investigació i centres d'estudis: metodologia i línies de treball» (a càrrec de J. Fontana i J. Wagensberg); «Panoràmica europea dels centres d'estudis» (taula rodona amb J. Brumme, L. Casali, O. Ruiz i J. Mestre). Els interessats cal que formalitzin la inscripció abans del 30 de març. La quota

és de 2.500 ptes. i s'ha de fer efectiva mitjançant gir postal o xec bancari a nom de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, o bé en metàl·lic directament a la secretaria del Congrés: Institut d'Estudis Ilerdencs, Antic Hospital de Santa Maria, Plaça Catedral, s/n, 25002 Lleida. Tel.: (973) 27 15 00. Fax. (973) 27 45 38.

J.C.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ LLIBRES

ARMENGOU-TUET-BALLARÍN: Prosa escollida, Edicions de l'Albí, Biblioteca «Escriptors del Berguedà», Berga, 216 pp. (Pròleg de Josep Benet, edició a cura de Climent Forner).

Les Edicions de l'Albí de Berga han publicat un nou volum de la seva biblioteca «Escriptors del Berguedà». Sota el títol *Prosa escollida* recull escrits de tres prosistes berguedans: Josep Armengou, Pere Tuet i Josep M. Ballarín. Els dos primers fills de Berga, i el tercer, berguedà d'adopció a causa de la seva llarga permanència com a capellà-custodi del Santuari de la Mare de Déu de Queralt. Tots tres autors, són eclesiàstics.

Josep M. Ballarín és un prolífic escriptor, molt conegut al nostre país pels llibres que ha publicat, sent el més recent la novel·la *Mossèn Tronxo*, que ha constituït un gran èxit de venda. M'estalviaré, per tant, d'estreure'm en el comentari dels temes escollits per l'autor. Els títols són ja ben significatius: «Pregària al vent», «El bon Déu», «Els bons homes», «Queralt i les viles blan-

ques», «Missa apòcrifa a Santa Maria de Queralt». La seva prosa àgil i ben construïda traspuja amor envers tothom i també es fa notar per la seva vinculació a Berga i els seus costums i tradicions, des de la talaia del seu «exili» al Santuari de Queralt des d'on va viure i comentar fets del període franquista. Va ser un dels punts de referència que tenien les noves generacions joves per rebre orientacions i consells, de cara a redreçar Catalunya després de la desfeta de 1939. Des de l'alçada del seu observatori i de la categoria intel·lectual de Josep M. Ballarín, va poder treballar profitosament pel país en aquell oasi de llibertat que va ser el Santuari de Santa Maria de Queralt durant aquells difícils anys. Per entendre i valorar la nostra petita història durant la Guerra Civil, són molt interessants els altres dos textos dels —aleshores— seminaristes berguedans, Josep Armengou i Pere Tuet. Es tracta de dos diaris de l'època de la guerra 1936-1939, inèdits fins ara i que surten a la llum després de ser llargament esperats per molts berguedans. Mossèn Armengou el titula «Petit diari de guerra», on narra la seva personal odissea des de la sortida de Berga, bo i perseguit, fins a les vivències a la zona anomenada «nacional», vivint la guerra amb tots els seus horrors. Fins i tot, a vegades, escrit entre bombardejos i amb el soroll sinistre de les metralladores i les canonades, ja que una vegada ordenat de sacerdot va ser destinat a l'assistència dels batallons al front de combat. És un diari escrit a l'estil genuí de Mossèn Armengou: precís i concret, amb un contingut de reflexions i crítiques que no s'avenien pas a les tesis oficials del nacional-catolicisme dels franquistes. En ocasions irònic, amb ribets de sentit de l'humor, malgrat la immensa tragèdia viscuda en aquells moments. Molt interessants les descripcions de tot el que va veure a Euskadi. El lector hi trobarà, el calvari d'aquell poble ocasionat pels guanyadors de la contesa. Assistim atònits a la desfeta en cordes de presoners, de capellans. D'execucions de gent de «missa diària» pel sol «delicte» de ser nacionalista. La visita a Guernica, la ciutat màrtir, símbol de la resistència del poble basc. Mossèn Armengou iniciava amb el seu diari una oposició amb el franquisme i tot el que significava, que continuaria posteriorment amb «Justificació de Catalunya», «Escrits de temps incerts» i altres col·laboracions a revistes i

fulls. El «Petit diari de guerra» d'Armengou, com els «Diaris» de Tuet, coincideixen en l'enyor de Berga i de Catalunya, d'on van haver de sortir per circumstàncies del tot alienes a ells, amb l'esclat de la Guerra Civil. Els «Diaris» de Pere Tuet i Casafont es componen de cinc apartats. Els quatre primers fan referència a diversos exercicis espirituals de preparació d'ordes per al sacerdot. El darrer, «Diari íntim (1936)», correspon a la guerra viscuda a la zona republicana (el conflicte el va sorprendre sent estudiant a Comillas), fins a la seva immolació, al principi de 1937, en un d'aquells milers de crims, totalment injustificats i estúpids, que van proliferar a les rera-guardes d'amdues zones en litigi. Mossèn Pere Tuet era una gran esperança literària. Dotat d'una precocitat no gaire corrent, als setze anys va escriure el «Virolai de la Mare de Déu de Queralt». Les bellíssimes estrofes del Virolai les ha fet seves el poble, que les cantarà sempre més. Els «Diaris» revelen el gran poeta, un excel·lent prosista i un polemista de qualitat, tal vegada amb un excés de retòrica i romanticisme, però que deixem entreveure el sofriment interior de Pere Tuet davant d'una guerra no desitjada per ningú. Patia també per l'Església: «Que no ens prenguin com una gent de la situació, sinó simplement com a emissaris de Jesús que té una paraula de vida eterna per a totes les situacions». Els «Diaris» ens ajudaran a conèixer aquest berguedà assassinat als 23 anys, molt ignorat per la joventut actual, la mort del qual va ser una irreparable pèrdua per a Berga i per al país.

El llibre s'inicia amb un pròleg de l'historiador Josep Benet, que desitja que el volum tingui l'acollida que mereix. Per la meua part, sols hi afegeixo que voldria que ultrapassés els límits del Berguedà en la seva difusió.

Josep Montanyà

Mn. Francesc RUDERGAS: Dietari de guerra. Berga 1936-1939, Ateneu d'Avià, 1990.

L'Ateneu d'Avià acaba de publicar el segon opuscle de la seva col·lecció. El primer va ser dedicat al Comte d'Espanya, destituït i empresonat, fa 150 anys, a la rectoria d'Avià.

El segon és: Mn. Francesc Rodergas, *Dietari de guerra*, manuscrit trobat recentment a l'Arxiu de la Parròquia d'Avià. ¿Quin valor i quina singularitat s'atribueix a aquest Dietari? El Pare Josep Massot, historiador, que l'ha prologat i també en va fer la presentació a l'Ateneu d'Avià el dissabte 1 de setembre proppassat, remarca, entre altres aspectes, que és un important document «per a establir la psicologia del qui ho va viure».

Mn. Francesc Rodergas, beneficiat de Berga després de 20 anys als Estats Units, a Califòrnia, escriu des del 19 de juliol de 1936 fins al gener de 1939. Enclou, per tant, tot el temps de la guerra i escriu sempre des del mateix bàndol. I no va retocar posteriorment el document, ja que va morir el 15 de maig de 1939. Parla de la petita vida de cada dia amb els seus temors i afany per sobreviure, amb el seus moments més angiosos i els altres de més llibertat. S'hi descobreix, sobretot, l'evolució de la seva valoració dels fets.

Afirma el pare Massot al final de la seva presentació: «Malgrat el seu to senzill, el seu estil poc elevat, la seva aparent insignificança i la seva monotonia o la seva insistència en alguns aspectes de la vida de cada dia, hi trobem la veu d'un home bo, desitjós del retorn de la pau, d'un sacerdot fervorós, que no es prodiga en jaculatories piadoses com Pere Tarrés, però que s'abandona constantment a les mans de Déu i no s'està d'escriure: "Déu sobre tot. En Ell confio i espero. I tot lo que m'ha passat, em passa i em passarà, tot ha estat, és i serà amb la seva divina permissió, i essent, doncs, així, no tinc altra cosa que dir-li a Déu: *Fiat voluntas tua*". I hi trobem encara, com posava de relleu al començament, un testimoniatge de primera mà, d'un gran valor psicològic i d'un gran valor històric per al coneixement de la vida quotidiana del Berguedà al llarg de la guerra civil.»

L'edició és senzilla en la presentació però acurada, rica en notes i amb un recull de fotografies que donen idea del que és aquest manuscrit de l'Arxiu de la Parròquia d'Avià. El llibre es pot trobar a l'Ajuntament, a l'Ateneu i a la Parròquia d'Avià. El creiem una senzilla però bona aportació per a la comprensió d'aquella lluita entre germans que mai més no s'ha de repetir.

Ramon Alsina

COL·LECTIU BERGUEDÀ DE CIÈNCIES NATURALS: La vida als estanys de Graugés. Avià (Berguedà). Aproximació al medi i a la diversitat d'organismes que viuen a les seves aigües i entorns. Àmbit de Recerques del Berguedà/Edicions de l'Albí, «Els Llirres de l'Àmbit», núm. 2, Berga, 1988, 185 pp.

L'objecte principal d'aquest llibre és l'estudi de totes les manifestacions de vida animal i vegetal als estanys de Graugés, conjunt de petits embassaments artificials construïts per al regadiu de les terres de la colònia agrícola de Graugés (Avià, Berguedà). Es tracta d'un treball de divulgació científica, dut a terme per un col·lectiu de biòlegs, geòlegs i químics, que conté, a més, una breu i interessant introducció històrica que comentarem en aquestes ratlles.

La colònia agrícola de Graugés va ser fundada entre 1887 i 1889 per Agustí Rosal i Sala, de la famosa nissaga dels Rosal, família d'industrial originària de Berga i estesa, també, a Mataró i a Barcelona. Aquesta colònia constitueix una de les primeres experiències de modernització tecnològica d'una explotació agrícola i ramadera, dins un marc de coneixements tradicionals d'autoconsum amb uns nivells mínims d'integració al mercat, com era el de la comarca del Berguedà a la darreria del segle passat.

Constituïda a l'empara de la llei de colònies de 1868, que ofería amplis avantatges fiscals a les colònies agrícoles, l'originalitat —i també el mèrit— de Graugés rau en el fet que va ser una colònia dedicada efectivament i exclusiva a les activitats agropecuàries; és a dir, la seva qualificació legal no es va utilitzar com a simple tapadora d'unes activitats fabrils, com sembla que va succeir en moltes altres ocasions.

A Graugés es va intentar assolir uns nivells de producció i de productivitat que permetessin, anant més enllà de l'agricultura d'autosuficiència, la sortida dels productes al mercat. I sembla que aquests nivells es van assolir de forma notable, però a costa de grans inversions (construcció de camins i carreteres, portada de la llum des de la veïna Colònia Rosal, construcció dels estanys per al regadiu, etc.) que van provocar el seu esllanguiment quan va morir el fundador (1909).

Segons algunes fonts, la colònia va arribar a ocupar unes tres-centes persones. Les famílies que hi treballaven tenien vivenda gratuïta i podien disposar lliurement de la collita d'una petita horta que els era assignada. Com a contraprestació, havien de conrear obligatòriament unes quantes hectàrees de la finca (de 2,5 a 5, més o menys), la collita de les quals es partien, a mitges, amb l'amo, i engreixar alguns animals segons la superfície cultivada.

Com en altres colònies, a Graugés hi havia una sèrie de serveis (educatius, religiosos, magatzem de consum, caixa d'estalvis, etc.) mitjançant els quals l'amo podia exercir el paternalisme laboral propi d'aquest tipus d'explotacions, traduït en un control rigorós de la conducta moral i laboral dels treballadors a canvi d'aquells serveis. La jerarquia eclesiàstica de l'època va lloar les excel·lències del sistema aplicat a la colònia de Graugés.

Aquest treball, curt però recomanable, ens explica, doncs, la petita història d'aquesta colònia agrícola. Hi ha alguns aspectes que potser es podrien haver desenvolupat més, però cal no oblidar que es tracta d'una simple «introducció històrica» i que les fonts existents no permetien, de moment, arribar més lluny del que ha fet l'autor.

Joan Santacreu i Simon

REVISTES I MISCEL·LÀNIES

► Institut d'Estudis Tarraconenses

La secció de Filologia i Història Literària d'aquest Institut que depèn de la Diputació de Tarragona ha publicat en forma de volum els següents treballs: «Escriptors de les comarques tarraconines dins de l'epistola-

ri literari de Dolors Monserdà» (S. Esteban); «Dolors Monserdà: al voltant d'una interpretació» (M.C. Mas); «Breu aproximació a l'ús de l'adjectiu a l'obra poètica de M. Josefa Massanès» (S. Pujol); «Recull de topònims i antropònims del terme municipal de Renau» (J. Veciana).

► Butlletí del Centre d'Estudis Alcoverencs

Gener-març 1990, núm. 49.

Els editors d'aquest butlletí tenen el bon costum de replantejar-se la publicació cada dos anys. Els canvis que hi introdueixen afecten tant la forma com els continguts del butlletí. A partir d'aquest número, s'ha introduït una secció anomenada «Edificis» en què s'aniran presentant diferents construccions locals d'interès. En aquest cas, A.I. Serra ens parla de l'anomenat «pont dels moros». En la secció dedicada a publicar les recerques relacionades amb Alcover, hi figura el treball d'Henela Basora: «Règim municipal a Alcover a la 1a meitat del segle XVII».

► Fulls d'Història Local

L'Escala, octubre 1990, núm. XVIII.

Aquesta petita publicació de l'Escala presenta cada mes una interessant monografia sobre un tema local. Aquest cop, Mercè Vila Mitjans parla de la història del cementiri de Sant Martí d'Empúries i la petita picabaralla que va generar.

► Arennys

Octubre 1990, núm. 11.

De la revista del Col·lectiu pel Museu-Arxiu d'Arenys de